

Atkurtai Lietuvai – 100 metų

Zarasų „Ažuolo“ gimnazijai – 100 metų

D. Bukonto bendražygis (II d.)

Užmirštas D. Bukonto bendražygis, tikras krikščionis, įžymus Lietuvos valstybės teisininkas, politikas, visuomeninkas

Steigiamojo Seimo (1920 – 1922 m.) nariu Antanas Tumėnas išrinktas 6-oje Utenos rinkimų apygardoje kaip LKDP sąrašo narys. Seime vadovavo Konstitucijos, Amnestijos ir Redakcijos komisijoms. Apie jo puikų vadovavimą komisijoms ne kartą gerai atsiliepė daug žymių teisininkų ir teisės istorikų.

1920 m. rudenį A. Tumėnas išrinktas į kovų su lenkais metu veikusį Mažąjį Seimą, buvo vienas iš septynių iki 1921 m. sausio 17 d. dirbusių šio Seimo narių.

Daug pastangų pareikalavo 1922 m. Konstitucijos paruošimas, nes tik A. Tumėnas iš daugumą Seime turėjusių krikdemų buvo diplomuotas teisininkas. Tumėnas parengė kitų valstybių konstitucijų įvairių skyrių lyginamuosius nuorašus. Pavyzdžiui, teismų santvarkos klausimais yra keturiolikos valstybių konstitucijų formuluotės, privačios nuosavybės įtvirtinimo klausimu – devyniolikos (tarp jų – JAV, Belgijos, Norvegijos, Japonijos, Brazilijos, Meksikos, Serbijos). A. Tumėnas visada buvo nuoseklus originalios Konstitucijos, parengtos remiantis geriausiais kitų šalių teisės pavyzdžiais, šalininkas. Tumėnas visada buvo už nuoseklų Seimo ir Vyriausybės galių subalansavimą, didesnius Prezidento įgaliojimus, pabrėžė teismų nepriklausomumą. Įvyko daugiau kaip 90

A. Tumėno vadovaujamos komisijos posėdžių. Galutinę Konstitucijos teksto redakciją lėmė ne teisininkų valia, o Steigiamojo Seimo krikdemų frakcijos padarytos pataisos.

Antanas Tumėnas Steigiamojo Seimo darbo metu pristatė 11 įstatymų projektų, daugiau nei 60 kartų dalyvavo diskusijose. Tarpukario Lietuvos parlamentuose Tumėnas priklausė LKDP frakcijai, be anksčiau minėtųjų, dirbo Savivaldybių ir administracijos, Finansų ir biudžeto komisijose. II Seime vienas iš reikšmingiausių jo pasisakymų buvo dėl Seimo statuto. A. Tumėnas argumentavo, kodėl Seimo darbą reikia skirstyti sesijomis, kodėl reikia įstatymų rengimą patikėti atskiroms komisijoms. 1923 m. birželio 5 d. Antanas Tumėnas buvo išrinktas II Seimo pirmininku, vadovavo aštuoniuose pirmuose posėdžiuose. Birželio 30 d. iš Seimo pirmininko pareigų pasitraukė, nes tapo IX Vyriausybės teisingumo ministru.

1924 m. birželio 17 d. A. Tumėnas Seimo nario mandato atsisakė, kai Prezidentas A. Stulginskis jam pavedė suformuoti X Vyriausybę. Šioje Vyriausybėje, dirbusioje iki 1925 m. vasario 4 d., Antanas Tumėnas ėjo Ministro Pirmininko ir Teisingumo ministro pareigas. Vienas iš pirmųjų darbų buvo prijungto Klaipėdos krašto statuso įteisinimas. Tai buvo padaryta minėtajam kraštui suteikiant autonomiją.

1924 m. spalio mėn. bandyta pasirašyti konkordatą su Vatikanu, tačiau reikalauta, kad Šventasis sostas padarytų išlygų dėl lenkų okupuoto Vilniaus krašto. Tam nepavykus, A. Tumėno kabinetas derybas su Vatikanu suspendavo. Tai vertinama kaip didžiausia šios Vyriausybės užsienio politikos nesėkmė.

Antano Tumėno vadovaujamam Ministrų kabinetui pirmajam pavyko laiku parengti ir patvirtinti valstybės biudžetą. Įsibėgėjo Žemės reforma. 1924 m. Nepriklausomybės kovų savanoriams, bežemiams ir mažažemiams buvo išdalyta apie 144 tūkst. ha žemės, t.y. daugiau negu bet kuriais metais. Lietuvoje gausėjo vienkiemių. Užsienyje nupirkta pieninių, linų apdirbimo punktų įrenginių, veislinių gyvulių, javų sėklų.

Už jų įvežimą Vyriausybė neėmė mūsto mokesčio. Už nedideles palūkanas centrinė valdžia ėmė teikti kreditus savivaldybėms, visų pirma, vandentiekiai ir kanalizacijai tiesti, gatvėms grįsti, viešiesiems darbams organizuoti. Be to, rengtas Lietuvos mokyklų tinklo projektas.

Tačiau daugelio numatytų darbų A. Tumėno vadovaujama Vyriausybė nespėjo atlikti. 1924 m. pab. kai kurie krikdemų veikėjai mėgino paveikti ministrą pirmininką, kad šis sustabdytų buvusio užsienio reikalų ministro J. Purickio vadinamąją Sacharino bylą, kurią ruošėsi nagrinėti Vyriausiasis Tribunolas. Tumėnas nepakluso partijos vadovybės spaudimui ir 1925 m. sausio 27 d. Ministrų kabineto posėdyje pareiškė apie ketinimą atsistatydinti. Prezidentas Vyriausybės atsistatydinimą priėmė vasario 3 d.

A. Tumėnas 1923 m. birželio – 1925 m. rugsėjo mėn. buvo net trijų Vyriausybių teisingumo ministras. Jo darbą šiuose postuose teigiamai vertino net politiniai priešininkai. A. Tumėnas planavo pastatyti teisingumo ministerijos rūmus, iš Kauno centro iškelti Sunkiųjų darbų kalėjimą, visiems kaliniams sudaryti galimybę dirbti ir išlaikyti save, įsteigti jaunųjų nusikaltėlių perauklėjimo koloniją. Svarbiausi projektai buvo teismų įstaigų pertvarka ir Lietuvos įstatymų kodeksų parengimas.

1925 m. birželio 2 d. A. Tumėnas dalyvavo D. Bukonto antkapinio kryžiaus (autorius Zarasų kalvis Jonas Mažeika) pašventinime Zarasų kapinėse. Susirinko daugybė zarasiškių, atvyko Švietimo ministras Kazimieras Jokantas, Juozas Tumas – Vaižgantas, kunigas, D. Bukonto brolis, Kazimieras Bukontas, jo mylimoji Marija Pečkauskaitė – Šatrijos Ragana.

102

A. Tumėnas. 1937 m.

Zarasų „Ažuolo“ gimnazijos mokytojas Rimantas Bazaras

Fotografija iš leidinio Lietuvos Respublikos Ministrai Pirmininkai (1918 – 1940), Vilnius 1997 (straipsnio, skirto A. Tumėnui, autorė Danutė Blažytė)